

ДО ОРНИТОФАУНИ СЕРЕДНЬОЇ ТЕЧІЇ ПСЛА

В.М. Грищенко, М.Н. Гаврилюк, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

To ornithofauna of the middle stream of the Psel river. - V.N. Grishchenko, M.N. Gavrilyuk, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Avifauna of Ukraine. 1. 1998. - Data were collected during the expedition with kayak in 4 districts of Poltava region 18-28.06.1997. Materials on several rare and uncommon species are presented.

Key words: Poltava region, Psel, fauna, rare species.

Матеріал для даного повідомлення зібраний під час експедиції по Пселу на байдарці 18–28.06.1997 р. Експедиція пройшла близько 136 км від м. Гадяч до с. Матяшівка (Гадяцький, Миргородський, Шишацький та Великобагачанський райони Полтавської області). Спостереження проводилися в основному в долині річки, але під час зупинок обстежувалися також навколишні ліси і населені пункти.

Велика біла чапля (*Egretta alba*). Білі чаплі спостерігалися лише на початку експедиції нижче м. Гадяч. 18.06 один птах тримався на луках лівого берега біля с. Вельбівка, 19.06 — двічі поодинокі птахи відмічені на луках між селами Малі Будища, Червоний Кут і Соснівка. Далі вниз по течії великі білі чаплі більше ні разу не зустрічалися. Більше того, навіть сірі (*Ardea cinerea*) були досить рідкісними — ми спостерігали лише поодиноких птахів і не кожного дня.

Білий лелека (*Ciconia ciconia*). Всього під час експедиції обліковано 37 гнізд, з них 35,1 % були побудовані на стовпах, 29,7 % — на водонапірних баштах, 27,0 % — на деревах, 8,1 % — на будівлях. Лише 10,8 % гнізд знаходилися на штучних гніздівлях. На закладеній пробній ділянці площею 100 км² у Гадяцькому й Миргородському районах (обстежена 20–24.06) густина населення білого лелеки становила 10,0 пар/100 км². Гніздування у 1997 р. було дуже пізнім. На початку третьої декади червня найменшим пташеняттям було всього по кілька днів. Середній розмір виводка — $3,29 \pm 0,29$ пташеняття ($n = 7$).

Під час експедиції неодноразово спостерігалися літні бродячі зграї лелек. 18–19.06 між селами Сари і Малі Будища трималася зграя з 9 особин. Два птахи явно утворювали пару. Вони постійно трималися разом, кілька разів спостерігалося токування з характерними позами й клекотом. 22.06 зграя з 6 бродячих лелек відмічена на луках навпроти с. Мала Обухівка. 26.06 велика зграя близько 40

лелек трималася на луках лівого берега поблизу с. Великі Сорочинці. 28.06 15 ширяючих у терміку лелек спостерігалися біля с. Ярьськи.

Чорний лелека (*C. nigra*). Поодинокий дорослий птах, очевидно один і той же, тричі спостерігався 22.06 між селами Перевіз і Лютенька. Останній раз лелека, що годувався на стариці, був піднятий спостерігачем, після чого полетів на великій висоті далеко за пагорби на південний захід від с. Перевіз. Скоріше всього це був бродячий птах, що не розмножувався, хоча не виключена можливість і гніздування чорного лелеки в районі с. Лютенька. Біотопи для нього тут цілком сприятливі. Взагалі у зв'язку з ростом чисельності і відновленням ареалу можна чекати розселення чорного лелеки на Полтавщині в першу чергу саме по долинах річок, де найбільше збереглося придатних для гніздування ділянок. До 1918 р. цей птах гніздився в Гадяцькому повіті. Причому, що цікаво, саме біля с. Лютенька (Гавриленко, 1929).

Підорлики (*Aquila pomarina*, *A. clanga*). Пара підорликів, ймовірноше всього малих, трималася в заплавному лісі на лівому березі навпроти с. Рашівка. 20.06 ми кілька разів спостерігали в цьому місці поодиноких птахів, а згодом і пару, яка кружляла над узліссям.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). Пара птахів спостерігалася над луками південніше с. Велика Обухівка.

Змієд (*Circaetus gallicus*). Цей рідкісний хижий птах під час експедиції відмічений у трьох місцях. 22.06 змієд спостерігався над луками і узліссям на захід від с. Лютенька. 24.06 один птах відмічений біля с. Сакалівка. 25 і 26.06 змієд тричі спостерігався над заплавою Псла і осушеними болотами біля гирла р. Грунь-Ташань між селами Великі Сорочинці і Ковалівка.

Чорний шуліка (*Milvus migrans*). Спостерігався лише один раз на початку експедиції — 18.06 біля с. Малі Будища.

Великий яструб (*Accipiter gentilis*). Загалом відмічений у 7 пунктах — 9 особин, серед них пара з дорослим пташеням (24 і 25.06 біля с. Мала Обухівка).

Луговий лунь (*Circus pygargus*). 19.06 самець двічі спостерігався на луках поблизу с. Сари. 20.06 самка відмічена на лівому березі навпроти с. Рашівка.

Малий зуйок (*Charadrius dubius*). Відмічений у 22 пунктах — 28 дорослих птахів і 5 пташенят. Густина населення становить 1,6 пари/10 км русла.

Великий уліт (*Tringa nebularia*). 28.06 один птах спостерігався на Пслі неподалік від с. Яреськи.

Чорниш (*T. ochropus*). На всьому маршруті відмічено 5 пар, густина населення становить 0,4 пари/10 км.

Перевізник (*Actitis hypoleucos*). Відмічений у 48 пунктах (62 особини). Густина населення становить 3,5 пари/10 км.

Крячки. Цікаво, що на всьому протязі обстеженої ділянки Псла вони були відсутні. Лише один раз спостерігався чорний крячок (*Chlidonias nigra*) — 19.06 над руслом біля с. Соснівка. Так само ні разу не траплялися й мартини.

Сірий журавель (*Grus grus*). Журавлі зустрічалися під час всієї експедиції. 19.06 групи з 2 і 3 журавлів неодноразово спостерігалися на луках між селами Сари і Малі Будища. Скоріше всього це були одні й ті ж птахи, але окрім цього під час обліку вдень на луках нам доводилося чути крики журавлів одночасно з 3–4 місць. На нашу думку, тут трималося до 5–10 птахів, що не розмножувалися. Можливе гніздування кількох пар у заболочених вільшаниках по краю луків. За даними місцевих жителів, журавлі гніздяться у заболочених вільшаниках північніше с. Млини. 23.06 журавлі виявлені на заболочених луках лівого берега навпроти сіл Мала Обухівка й Перевіз. Тут неодноразово спостерігалися поодинокі птахи, у 4 місцях відмічені парні крики. Один з журавлів літав над спостерігачами з тривожним криком. Всього на цій ділянці у вільшаниках, а можливо і в чагарниках на лугових болотах, гніздиться принаймі 5–10 пар журавлів. 24.06 пара журавлів виявлена у заболоченому вільшанику біля околиці с. Сакалівка, один птах спостерігався в польоті над узліссям. За даними місцевих жителів, весною на луках біля Сакалівки тримаються зграї до кількох десятків журавлів. Вечором 24.06 один птах годувався на полі жита неподалік від с. Олефірівка. 27.06 відмічені крики пролітаючої групи журавлів неподалік від с. Великий Перевіз. 28.06 два журавлі годувалися на луках правого берега біля с. Матяшівка.

Всього на обстеженій під час експедиції ділянці заплави Псла можливе гніздування не менше 10–20 пар сірого журавля. Крім того, тут тримається до кількох десятків птахів, що не розмножуються.

Голубий рибалочка (*Alcedo atthis*). На всьому протязі маршруту спостерігалися у 67 пунктах (84 особини, по 1–3 птахи в точці). Густина становить 4,9 поселення на 10 км русла. Що цікаво, вона виявилася точно такою ж, як і на нижній Сулі (Грищенко та ін., 1996).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). Сиворакші почали зустрічатися лише нижче с. Великі Сорочинці. 25 і 26.06 пара птахів постійно спостерігалася на пасовищі між р. Грунь-Ташань і Пслоу. 28.06 одна сиворакша відмічена біля річки поблизу с. Яреськи. У цей же день було знайдене гніздо з 5 пташенятами в дуплі осокора неподалік від с. Матяшівка. Пізніше ще одна сиворакша спостерігалася біля залізничної станції Матяшівка.

Луговий щеврик (*Anthus pratensis*). 24.06 невелике поселення виявлене на луговому болоті лівого берега між селами Великі Сорочинці та Олефірівка. Тут гніздиться принаймі 2–3 пари щевриків. Один з самців співав у польоті. За літературними даними, по Пслу луговий щеврик зустрічається на південь до Кременчуцького району, але скрізь поширений дуже спорадично (Белик, Гаврись, 1996).

Просянка (*Emberiza calandra*). Один птах спостерігався на дереві біля польової дороги неподалік від с. Олефірівка.

ЛІТЕРАТУРА

- Белик В.П., Гаврись Г.Г. (1996): К уточненню южних границ гнездового распространения лугового конька. - Птицы басс. Северского Донца. Харьков. 3: 80-85.
Гавриленко Н.И. (1929): Птицы Полтавщины. Полтава. 1-133.
Грищенко В.М., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (1996): До орнітофауни нижньої Сули. - Беркут. 5 (1): 24-25.

*Україна (Ukraine), 258300, Черкаська обл., м. Канів,
Канівський заповідник. В.М. Грищенко.*

МАТЕРІАЛИ ПО РІДКІСНИХ І МАЛОЧИСЕЛЬНИХ ВИДАХ ПТАХІВ ПІВНІЧНОЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Ю.В. Кузьменко

Materials on rare and unnumerous bird species of the northern part of Chernigiv region. - Yu.V. Kuzmenko. - Avifauna of Ukraine. 1. 1998. - Data about 9 species are presented.

Key words: Chernigiv region, fauna, rare species.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). У 1996 р. двічі спостерігали по одному птаху: 14.07 — поблизу с. Довжик Семенівського району, 17.07 — біля с. Мостки Щорського району.